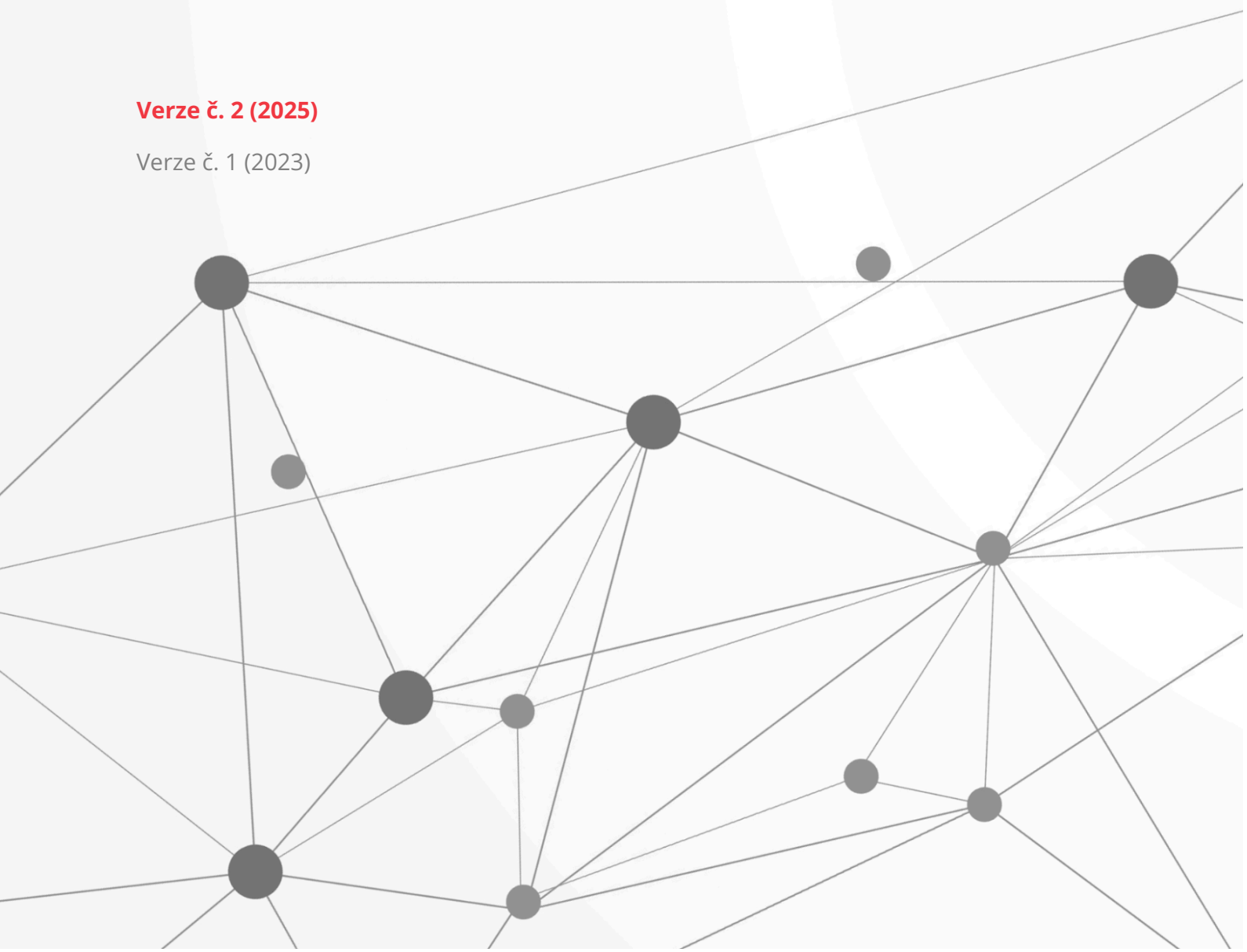

T A
Č R

Výzkumná data a otevřený přístup k výstupům/výsledkům

Verze č. 2 (2025)

Verze č. 1 (2023)

Obsah

Úvod	3
1. Otevřený přístup k výzkumným datům	4
1.1. Povinnosti vůči TA ČR	5
1.2. Formulář Plánu správy dat	7
1.3. Doporučení správy dat	7
2. Otevřený přístup k výstupům/výsledkům	8
3. Jak zveřejnit výsledek/data?	9
4. Odlišnosti v postupu pro program veřejných zakázek ve výzkumu, vývoji a inovacích	11
5. Doplnující informace	11
6. Slovníček pojmů	12

Úvod

Otevřený přístup k výsledkům a datům je v posledních letech v EU trendem, který postupně přichází i do ČR.

Úkolem TA ČR je podpora aplikovaného výzkumu. Pro TA ČR je tudíž v každém případě primární komerční či jiné využití výsledků v praxi jí podpořených projektů. Příjemci projektů by měli vždy nejprve zvážit, zda je možné výstupy/výsledky či vzniklá data využít v praxi, zejména komerčně.

Novela zákona 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, vývoje a inovací (ZPVV) z roku 2022 uzákonila povinnost zveřejňovat/poskytovat výzkumná data k výsledkům podpořených z veřejných zdrojů, a to pro všechny projekty z veřejných soutěží ve výzkumu, vývoji a inovacích, mezinárodních výzev i veřejných zakázek ve VaVal vyhlášených po 1. 9. 2022.

TA ČR tak ve všech svých programech vyžaduje po tomto datu splnění zákonných podmínek poskytování výzkumných dat. U vybraných programů, resp. veřejných soutěží či mezinárodních výzev, vyžaduje i otevřený přístup k vybraným druhům výsledků. Postupně předpokládá zavedení povinného otevřeného přístupu ve všech programech. Chce tak příjemce postupným zaváděním principů otevřeného přístupu připravit nejen na další výzkumnou spolupráci v rámci evropských programů a iniciativ. Cílem je aplikace zásady obvyklé v EU, že pouze v odůvodněných případech (např. komerční či jiné využití v praxi) výsledky výzkumu a výzkumná data zveřejňovány nejsou.

Smyslem otevřeného přístupu je zpřístupnit výstupy/výsledky výzkumu a data, která jsou nezbytná pro jejich ověření, co nejširšímu publiku a co nejdříve po jejich vzniku. Otevřený přístup podporuje uchování, možnost ověření či širšího využití výstupů/výsledků a dat z výzkumu a vývoje v praxi či v navazujícím výzkumu (i v jiném oboru). Urychluje dosažení výstupů/výsledků a významně podporuje inovace. Otevřený přístup také přispívá k transparentnosti a kontrole využití veřejných zdrojů, zvyšuje kvalitu, důvěru a kreativitu ve výzkumu.

1. Otevřený přístup k výzkumným datům

Výzkumnými daty se rozumí¹ informace, s výjimkou vědeckých publikací, v elektronické podobě, které jsou shromažďovány nebo vytvářeny v průběhu výzkumu nebo vývoje a jsou používány jako důkazy v procesu výzkumu nebo vývoje nebo které jsou obecně akceptovány výzkumnou obcí jako nezbytné k validaci zjištění a výsledků výzkumu nebo vývoje.

Otevřený přístup znamená zajištění svobodného a bezplatného online přístupu kohokoliv k výzkumným datům pro jejich další vytěžování, využití, reprodukci a diseminaci. Výzkumná data slouží k validaci prezentovaných výstupů/výsledků, přispívají k dalším a rychlejším inovacím a zvyšují citovanost publikací. Pro otevřená data a jejich sdílení by měl platit přístup „as open as possible, as closed as necessary“, tedy co nejotevřenější, ale uzavřené podle potřeby s ohledem na zájmy příjemce. Kromě otevřenosti dat je důležité při jejich sdílení také dodržení principů FAIR:

- **Vyhledatelná (Findable)** – data lze snadno nalézt lidmi i stroji, jsou popsána kvalitními metadaty s jednoznačným identifikátorem.
- **Dostupná (Accessible)** – data jsou uložena ve vhodném repozitáři a dostupná v otevřeném přístupu, s jasnými informacemi o podmínkách a možnostech využití dat, zaručující dlouhodobý bezplatný přístup.
- **Interoperabilní (Interoperable)** – data jsou uložena ve standardizovaném formátu a popsána pomocí řízených slovníků a standardizovaných výrazů.
- **Opětovně využitelná (Reusable)** – data jsou dostatečně popsána a sdílená pod co nejméně restriktivní licencí, aby uživatelé dat věděli, jak data vznikla, co popisují a jak s nimi mohou nakládat.

Příjemci by měli v souladu s výše uvedenými principy zodpovědně spravovat výzkumná data vzniklá v rámci svého projektu. Kvalitní správa dat (tzv. data management) zlepšuje transparentnost, efektivitu, řízení rizik, organizaci a uchování dat, zajišťuje kontinuitu a konzistentnost při fluktuaci pracovníků, zabraňuje duplikování činností a usnadňuje psaní publikací a sdílení dat.

Správu a poskytování výzkumných dat k projektům (nejen dat nutných k ověření výsledku zveřejněného v otevřeném přístupu) tedy VaVal nově upravuje ZPVV. Níže uvedené povinnosti se tak týkají všech projektů z veřejných soutěží, mezinárodních výzev i veřejných zakázek ve VaVal, případné odlišnosti jsou vždy uvedeny.

¹ § 2 odst. 2 písm. o) zákona 130/2002 Sb.

1.1. Povinnosti vůči TA ČR

Pro veřejné soutěže ve výzkumu, vývoji a inovacích a pro **mezinárodní výzvy** nastavila TA ČR na základě ZPVV pro příjemce následující **povinnosti**:

1. v návrhu projektu popsat způsob správy výzkumných dat projektu a poskytnout informace o dostupnosti a způsobu šíření výsledků výzkumu a výzkumných dat, v souladu se zásadou, že výsledky výzkumu a výzkumná data nejsou zveřejňovány pouze v odůvodněných případech (viz bod 11);
2. společně² s první průběžnou zprávou předložit Plán správy dat (Data Management Plan, DMP), který bude obsahovat informace o tom;
 - a. jaká data bude vytvářet, zpracovávat nebo sbírat;
 - b. jaké metody a zásady jejich správy použije s ohledem na FAIR principy (vyhledatelnost, přístupnost, interoperabilita a znovupoužitelnost);
 - c. jakým způsobem bude data sdílet a publikovat;
 - d. a jakým způsobem bude data ukládat během řešení projektu a uchovat po skončení projektu;
3. předložit aktualizovanou verzi Plánu správy dat poskytovateli jako součást každé další průběžné a závěrečné zprávy;
4. nejpozději při konci projektu sdílet výzkumná data, ev. alespoň metadata, či jejich nezveřejnění (popř. poskytování výzkumných dat na žádost) odůvodnit v Plánu správy dat. Povinnost poskytnout data je také možné splnit uvedením odkazu na místo, kde jsou tato výzkumná data již zveřejněna;
5. pokud není poskytnut otevřený přístup (k některým nebo všem výzkumným datům), musí příjemci tuto skutečnost důkladně **odůvodnit v Plánu správy dat a zveřejnit alespoň metadata** (informace o výzkumných datech). Příjemce by však měl nejméně jednou za rok po dobu 5 let od ukončení poskytování podpory přezkoumat, zda jsou důvody pro nezveřejnění výzkumných dat stále platné. Pokud již důvody pominuly (např. výsledek se nepodařilo obchodně využít), informace o výzkumných datech by měl zveřejnit prostřednictvím informačního systému výzkumu, vývoje a inovací;
6. **metadata** uložených výzkumných dat musí být v souladu se zásadami FAIR veřejně dostupná (v rozsahu, v jakém jsou chráněny legitimní zájmy nebo omezení) a strojově čitelná. Metadata by měla obsahovat název dat, celá jména tvůrců a přispěvatelů,

² U mezinárodních výzev je termín odevzdání společně s první průběžnou zprávou nejpozdější možný. Pokud mezinárodní pravidla stanovují dřívější termín odevzdání, musí příjemce tento termín dodržet.

informace o poskytovateli podpory, programu a projektu a uvádět datum publikování, jazyk dat, délku embarga a perzistentní (trvalý) identifikátor (například Digital Object Identifier „DOI“). Dále se doporučuje uvádět i další údaje jako jsou: licenční podmínky, trvalé identifikátory osob, organizací a podpory. Příjemci by měli poskytnout prostřednictvím repozitáře dostatečné informace o všech dalších výsledcích výzkumu nebo nástrojích a instrumentů potřebných k opětovnému využití výzkumných dat nebo k jejich validaci;

7. TA ČR neurčuje konkrétní způsob uchování dat, druh repozitáře apod., nicméně preferuje využití již existujících řešení, ideálně s evropským či alespoň celonárodním dosahem;
8. příjemce sám vybere data projektu (s ohledem na informace uvedené v Plánu správy dat), která jsou pro zveřejnění vhodná, a jejich formát. Využití (zejm. komerční) dat/výsledku má vždy přednost před zveřejněním (viz bod 11 a viz [stanovisko TA ČR](#)) a je tedy legitimním důvodem pro nezveřejnění dat. Pokud se příjemce rozhodne data nezveřejnit, měl by zveřejnit alespoň informace o tom, jaká data sbíral či jaká data vznikla;
9. data se poskytují bezplatně. Příjemce poskytuje výzkumná data a informace o nich v otevřeném a strojově čitelném formátu a za takových podmínek, které jsou objektivní, přiměřené, nevýlučné, nediskriminační a neomezují způsob ani účel následného využití poskytovaných výzkumných dat. (viz FAIR data);
10. TA ČR neurčuje, zda se mají poskytovat data primární či již data upravená (sekundární). Vždy záleží na zvyklostech v konkrétním oboru. Doporučujeme zveřejňovat taková data, která považujete v daném případě za nejvhodnější pro ověření výsledku a pro další využití jinými zájemci;
11. příjemce a další účastníci projektu **nejsou povinni zpřístupnit výzkumná data**, pokud by jejich zpřístupněním došlo k nepřiměřenému zásahu do:
 - a. práva na ochranu duševního vlastnictví;
 - b. práva na ochranu soukromí a osobních údajů;
 - c. práva na ochranu obchodního tajemství, bezpečnosti státu nebo jiných oprávněných zájmů příjemce (např. v případě možnosti obchodního využití).

- 12. příjemci musí předat informace** o výzkumných datech nejen TA ČR, ale i do RIV (kolonka R97³) a údaje v průběhu 5 let od ukončení projektu aktualizovat (např. pokud již pominuly důvody pro nezveřejnění dat, např. pokud se nepodařilo výsledek obchodně využít.

1.2. Formulář Plánu správy dat

- U veřejných soutěží a mezinárodních výzev si mohou příjemci vybrat mezi:
 - a. TA ČR formulář
 - b. Šablona Evropské komise k programu Horizont Evropa
- Je možné použít i anglickou verzi šablony pro program Horizont Evropa, včetně verze vygenerované pomocí DSW či jiného obdobného nástroje.
- U mezinárodních výzev lze rovněž využít i jiný druh formuláře, který určují mezinárodní pravidla výzvy.
- Formuláře jsou přiloženy k zadávací dokumentaci/podmínkám zapojení do soutěže/výzvy.
- K vykazování otevřeného přístupu k výsledkům a datům z výzkumu v průběžných a závěrečných zprávách bude sloužit formulář „Informace o otevřeném přístupu k výsledkům a datům“, resp. budou tyto informace doplňovány přímo do informačního systému.

1.3. Doporučení správy dat

- Plán správy dat každý rok aktualizujte tak, aby popisoval a reflektoval reálný průběh řešení projektu.
- U veřejných zakázek Plán správy dat aktualizujte průběžně a změny hlašte poskytovateli.
- Vytvořte si zálohu či používejte online synchronizaci.
- Popište data metadaty ve [standardizovaném formátu](#) již při jejich sběru.
- Data ukládejte v otevřeném formátu v důvěryhodných repozitářích, co nejdříve je to možné.
- Pro uložení výzkumných dat v otevřeném režimu doporučujeme využít oborové, univerzitní a institucionální repozitáře.

³ Vyplňuje se URL odkaz na údaje z výzkumu (sadu výzkumných dat [research data]) zveřejněné například v institucionálním nebo tematickém archivu či repozitáři, které jsou výsledkem činností vědeckého výzkumu dotovaných veřejným financováním nebo spolufinancovaných veřejnými a soukromými subjekty. Údaje z výzkumu představují specifickou kategorii dokumentů vypracovaných v rámci vědeckého výzkumu, a to výstupy vědeckého zjišťovacího procesu (experimenty, průzkumy a podobně). Jako URL je preferován perzistentní odkaz.

Zpracování Plánu správy dat usnadňují speciální **platformy** (zatím pouze v angličtině), které mimo jiné umožňují kontrolu dosažení FAIR principů, například:

- a. [DMPonline](#)
- b. [Data Stewardship Wizard](#)
- c. [Argos](#) projektu OpenAIRE

Při vytváření Plánu správy dat se můžete také inspirovat v [checklistu](#) DCC. Rady ke správě dat naleznete na fairsharing.org/.

Principy FAIR můžete ověřit zde: v ČJ [Jak FAIR jsou má výzkumná data?](#) v AJ [How FAIR are my data?](#)

2. Otevřený přístup k výstupům/výsledkům

V některých veřejných soutěžích a mezinárodních výzvách vyžaduje TA ČR – **nad rámec ZPVV a nad rámec výše uvedeného** – také **povinný otevřený přístup k výsledkům a výzkumným datům, která slouží k ověření těchto výsledků**.

Druhy výsledků, kterých se tato povinnost týká, jsou vždy uvedeny v zadávací dokumentaci/podmínkách příslušné veřejné soutěže či mezinárodní výzvy ve VaVal. Obvykle jsou to výsledky typu J, N a Vsouhrn.

Jedná se především o publikační výsledky, u kterých je zveřejnění formou otevřeného přístupu jednoduché či povinnost jejich zveřejnění vyplývá přímo z definice daného druhu výsledku. Od veřejných soutěží vyhlášených po lednu 2025 se otevřený přístup týká všech výsledků druhu J, N a Vsouhrn, bez ohledu na to, zda vzniknou jako výsledky plánované či nad rámec. V případě výsledků jiných druhů, u kterých je zpřístupnění technicky snadné (článek ve sborníku, kapitola v odborné knize apod.), je zpřístupnění obzvláště vítané a doporučované.

V těchto případech je příjemce povinen zajistit otevřený přístup („open access“) ke všem výstupům/výsledkům určeným v zadávací dokumentaci a ke všem podpůrným datům souvisejícím s takovými výstupy/výsledky (tzv. „underlying data“ a metadata).

Výstup/výsledek společně s podpůrnými daty (získanými v rámci řešení projektu) musí být zpřístupněn bez zbytečného odkladu. Výjimkou je situace, kdy by zpřístupnění ztížilo nebo dokonce vyloučilo jeho využití, obvykle komerční, ale teoreticky případně i jiné (např. v navazujícím výzkumu či ve výuce). V tom případě je třeba doložit, proč a po jakou dobu lze

zmíněné ztížení nebo využití reálně předpokládat. Zveřejnění může v takovém případě proběhnout i s časovým odstupem (6 měsíců, resp. 12 měsíců v případě sociálních a humanitních věd), nejpozději však **do konce řešení projektu**. Data k výstupům/výsledkům by měla být vyhledatelná, přístupná, interoperabilní a opakovaně použitelná ([FAIR](#)).

U mezinárodních výzev mají v případě rozporu přednost pravidla stanovená na mezinárodní úrovni.

3. Jak zveřejnit výsledek/data?

Podmínka otevřeného přístupu se považuje za splněnou tehdy, pokud jsou splněny oba následující kroky:

- 1. Uložení výstupu/výsledku a výzkumných dat do repozitáře** – příjemce musí bez zbytečného odkladu po dokončení výstupu/výsledku **uložit** strojově čitelnou finální verzi textu (tzn. vydavatelskou verzi, příp. postprint) v repozitáři. Příjemce by měl současně s uložením výstupu/výsledku uložit v repozitáři podpurná data.
- 2. Zajištění otevřeného přístupu k výstupu/výsledku** – příjemce musí **zajistit otevřený přístup (zveřejnit)** jedním z následujících způsobů (podrobnější vysvětlení např.: open-access.network/en/information/open-access-primers/green-and-gold)
 - 2.1. Auto-archivace (tzv. zelená cesta otevřeného přístupu)** – Zpřístupnění plného textu a výzkumných dat v otevřeném důvěryhodném repozitáři do 6 měsíců (12 měsíců v případě sociálních a humanitních věd) od zveřejnění (článku či obdobných publikačních výsledků) či od dokončení (u ostatních typů výsledků), nejpozději však do konce projektu. Za tímto účelem může příjemce s vydavatelem uzavřít dodatek k publikační smlouvě, vzor naleznete např. [zde](#). Varianta uložení a zveřejnění v repozitáři je ze své podstaty vhodná pro zveřejnění výzkumných dat a výsledků typu N či Vsouhrn.
 - 2.2. Publikování v otevřeném časopise (tzv. zlatá cesta otevřeného přístupu)** – Okamžitý

otevřený přístup prostřednictvím vydání článku v některém z „otevřených časopisů“. Vydavatel zpravidla požaduje po autorovi úhradu poplatku (tzv. article processing charge – APC).

2.3. Publikování v otevřeném časopise bez poplatků (tzv. diamantová/platinová/nekomerční cesta otevřeného přístupu – dále jen jako „diamantová“). V tomto případě je jak vydání článku, tak přístup k němu, zdarma.

Kroky 1 a 2 mohou či nemusí nastat současně, záleží na zvolené cestě otevřeného přístupu v kroku 2, kdy v případě zelené cesty (2.1) zveřejnění uloženého výstupu/výsledku záleží na stanoveném období embarga vydavatele. I při zvolení zlaté/diamantové cesty je nutné uložit výstup/výsledek do repozitáře pro zajištění jeho dlouhodobého uchování.

Vzhledem k odlišnostem mezi obory TA ČR neurčuje, jaký druh licence či typ přístupu (zelený, zlatý či diamantový) by měl příjemce upřednostňovat. Některé univerzity nabízí svým výzkumníkům možnost využít tzv. tokeny, při jejichž použití je publikování v otevřených časopisech zdarma. Doporučujeme informovat se o této možnosti.

Příjemce musí umožnit otevřený přístup k bibliografickým informacím (metadatům) zveřejněného výstupu/výsledku ve zvoleném repozitáři. **Metadata** by měla obsahovat název publikace, celá jména tvůrců a přispěvatelů, informace o poskytovateli podpory, programu a projektu a uvádět datum publikování, jazyk výstupu/výsledku, délku embarga a perzistentní (trvalý) identifikátor (například Digital Object Identifier „DOI“). Dále se doporučuje uvádět i další údaje jako jsou: licenční podmínky, trvalé identifikátory osob, organizací a podpory. Metadata by měla obsahovat i trvalé identifikátory k dalším výstupům (např. výzkumná data) nebo trvalý odkaz na jakékoli jiné nástroje potřebné k ověření závěrů výstupu/výsledku.

Případné publikační náklady spojené s publikováním v otevřených časopisech nebo publikačních platformách či náklady spojené s přípravou a uchováním dat jsou způsobilými náklady po dobu trvání projektu.

Je obvyklé, že při publikování přechází **práva duševního vlastnictví** na vydavatele. Jednou ze zásad otevřeného přístupu je **zachování** těchto **práv autorovi** – při vydání je nutné ponechání těchto práv vyžadovat a uzavřít smlouvu, která to umožňuje.

Příjemcům TA ČR doporučuje, aby nepřeváděli autorská práva k výstupům/výsledkům a udělovali vydavatelé pouze nutnou licenci k vydání. Dále doporučuje publikovat výstupy/výsledky pod veřejnými licencemi, např. [Creative Commons](#) (CC-BY), která umožňuje ostatním přístup, vytěžování, využití, šíření a reprodukování výzkumného díla a dat a z nich odvozená díla. Jediným omezením je uvedení autora.

Odkaz na plný text výsledku se poskytuje nejen TA ČR, ale i do RIV (kolonka R86).

4. Odlišnosti v postupu pro program veřejných zakázek ve výzkumu, vývoji a inovacích

Pro veřejné zakázky ve výzkumu, vývoji a inovacích platí pravidla uvedená v kapitole 1.1 s následujícími odlišnostmi:

- První plán správy dat předkládá vybraný dodavatel / příjemce podpory před podpisem Smlouvy.
- Formulář Plánu správy dat určuje zadavatel (TA ČR) u každé veřejné zakázky.
- Změny plánu správy dat oznamuje příjemce průběžně (když nastanou, nikoliv k pravidelnému datu).
- Finální verzi Plánu správy dat předkládá příjemce při ukončování projektu.

5. Doplnující informace

Otevřené repozitáře

Příjemci mohou využít český Národní repozitář (<https://data.narodni-repozitar.cz/> - aktuálně v pilotním provozu), repozitář Akademie věd [ASEP](#) (jen pro zaměstnance AV ČR), či [oborově zaměřené repozitáře](#) např. [ČSDA](#), [Lindat/Clarín repository](#). Z mezinárodních je nejznámější evropský multioborový repozitář [Zenodo.org](#).

Seznam vhodných otevřených repozitářů je dostupný např. v mezinárodní databázi [OpenDOAR](#), registru otevřených repozitářů [ROAR](#), registru datových repozitářů [re3data](#) nebo v katalogu databází [FAIRsharing](#).

Další datové repozitáře

- [GitHub](#)
- [EUDAT B2SHARE](#)
- [Databib Dryad](#)

Otevřené časopisy

Vhodný otevřený časopis lze najít v citačních rejstřících [Web of Science](#), [Scopus](#) nebo v mezinárodní databázi otevřených časopisů [DOAJ](#).

Informace o **přístupu jednotlivých vydavatelství** vědeckých časopisů k otevřenému přístupu poskytuje služba [SHERPA / RoMEO](#).

Další užitečné odkazy na vzdělávání

- [OpenAIRE](#) (EN)
- [FOSTER project E-learning](#) (EN) [Openaccess.cz](#) (CZ/EN) [Otevřená data](#) (CZ)
- [Open Science na MUNI](#) (CZ/EN)
- [Centrum pro podporu open science na UK](#) (CZ/EN)

6. Slovníček pojmů

Otevřená věda – koncept podporující větší transparentnost, otevřenost a spolupráci ve výzkumu na základě šíření znalostí pomocí digitálních a kolaborativních technologií. Otevřená věda zahrnuje sdílení a opětovné použití vědecké metodiky, dat, nástrojů a materiálů a dostupnost výsledků výzkumu pro výzkumné pracovníky a širokou veřejnost (zejména pokud jsou financovány z veřejných prostředků).

Otevřený přístup – trvalý, okamžitý svobodný a bezplatný online přístup k plným textům vědeckých publikací / výzkumným datům.

Otevřená data – data volně dostupná prostřednictvím internetu pro jejich další vytěžování, využití, reprodukci a diseminaci.

Repozitář – datové úložiště, on-line archiv pro vědecké publikace nebo výzkumná data.

Otevřený repozitář – úložiště pro dokumenty a data v režimu otevřeného přístupu.

Otevřený časopis – odborný / vědecký časopis volně dostupný v režimu otevřeného přístupu.

Embargo – doba od publikování autorského díla, po kterou vydavatel zakazuje jeho zveřejnění v režimu otevřeného přístupu.

Výzkumná data – informace, s výjimkou vědeckých publikací, v elektronické podobě, které jsou shromažďovány nebo vytvářeny v průběhu výzkumu nebo vývoje a jsou používány jako důkazy v procesu výzkumu nebo vývoje nebo které jsou obecně akceptovány výzkumnou obcí jako nezbytné k validaci zjištění a výsledků výzkumu nebo vývoje.

Metadata – bibliografické údaje sloužící k identifikaci a vyhledatelnosti datových sad/publikací/výsledků.

Data management – soubor činností spojených s řízením dat.

Plán správy dat (anglicky Data management plan) – formální dokument popisující cyklus správy dat nashromážděných, zpracovaných nebo generovaných během realizace a po ukončení projektu.